

همای سعادت

خودیبایی و خودسازی از دیدگاه امام خمینی (س)

www.ketab.ir

مجید حیدری فر

سرشناسه: حیدری فر. مجید، ۱۳۳۸ -

عنوان و نام پدیدآور: همای سعادت: خودیابی و خودسازی از دیدگاه امام خمینی (س) / مجید حیدری فر.
مشخصات نشر: تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری: ۱۸۵ ص.

شابک: 9 - 036 - 212 - 964 - 978 ISBN:

وضعیت فهرست نویسی: قیفا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۷۹-۱۸۵؛ همچنین به صورت زیر نویس.

موضوع: خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸. —
نظریه درباره خودسازی.

شناسه افزوده: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، معاونت هنری. مؤسسه چاپ و نشر عروج.

رده بندی کنگره: ۸ هـ / ۹ خ / ۵ / ۱۵۷۴ DSR

رده بندی دیوبی: ۸۴۲ / ۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۱۶۷۳۳۷۶

کد / م ۲۴۲۱

مؤسسه چاپ و نشر عروج

همای سعادت (خودیابی و خودسازی از دیدگاه امام خمینی (س))

نویسنده: مجید حیدری فر

ناشر: چاپ و نشر عروج - ۱۱ - به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

چاپ دوم: ۱۴۰۳ / ۵۰۰

قیمت: 101024000100002

همای سعادت

• خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخررازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• مراکز پخش: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای زاندارمری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۲۷

• حرم مطهر حضرت امام خمینی (س)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۳۸۰۱

• کله نمائندگهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

مقدمه ناشر

ساختن انسان و رساندن او به مقام خلیفه الهی و قرار دادن در جایگاه واقعی‌اش، رسالت بزرگ رسولان الهی به ویژه رسول گرامی اسلام(ص) و نیز امامان معصوم(ع) و در ادامه آن تلاش خالصانه عالمان دین بوده است.

حضرت امام خمینی(س) نیز به عنوان انسان عارف کامل که در زمینه خودسازی استاد دیده و گام‌های بلندی را برداشته و به قله‌های رفیعی از خودسازی رسیده بود، دائماً در پی ساختن انسان‌ها بود و حرکت خود را نیز بر این اساس پی‌ریزی کرد و فریاد رسای خود را برای رساندن انسان به جایگاه واقعی‌اش به همگان اعلام کرد. کاوش در این زمینه و شناختن نظرات آن امام بزرگوار نیازمند تألیفات و آثار فراوانی است که تا کنون نیز کم و بیش مورد توجه اهل آن بوده است و تألیفاتی در این زمینه عرضه شده، لکن هنوز جا برای پژوهش در این زمینه باقی است.

کتاب حاضر با عنوان «همای سعادت»، با تتبعی دامنه‌دار، چستی انسان، برخی مبانی اخلاق اسلامی در مبحث خودشناسی و اصلاح و تربیت نفس و راه و رسم خویش‌شناسی انسان را کاویده و پس از آن اصول خودسازی را که مهم‌ترین هدف آموزه‌های اخلاقی اسلام است به بحث گذارده و البته آراء و دیدگاه‌های حضرت امام(س) را تبیین و تشریح کرده است.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س) ضمن تشکر فراوان از نویسنده گرامی و محقق ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین مجید حیدری‌فر و آرزوی توفیق و سلامت و سعادت برای ایشان، امیدوار است این اثر پاستخو به پریش‌گران، جویندگان و رهپویان راه و رسم سعادت و قدمی در راه گسترش و اعتلای ارزش‌های انسانی اسلام باشد و مورد رضایت حق تعالی قرار گیرد.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(س)

دفتر قم

فهرست مطالب

أ	مقدمه ناشر.....
ط	مقدمه مؤلف.....
	فصل یکم: شناخت حقیقت ترکیبی خودسازی
۳	گفتار یکم: چیستی‌شناسی انسان و طبیعت و فطرت.....
۳	۱. شناسه انسان.....
۵	۲. تعریف فطرت و طبیعت.....
۱۴	گفتار دوم: چیستی‌شناسی خود و خویشتن.....
۱۸	کوتاه سخن.....
۲۰	گفتار سوم: چیستی‌شناسی تربیت و تزکیه.....
۲۱	چیستی‌شناسی تربیت.....
۲۳	گونه‌شناسی تربیت.....
۲۴	کوتاه سخن.....
۲۵	پی‌افزود سودمند.....
۲۶	گفتار چهارم: چیستی‌شناسی عقل و رشادت و اخلاق.....
۲۶	۱. زمینی و بشری.....
۲۷	۲. آسمانی و الهی.....

۲۸	رشادت و سفاقت
۲۸	اخلاق
۲۹	۱. اخلاق وصفی
۲۹	۲. اخلاق عملی
۳۰	نگاهی دیگر به گونه‌شناسی اخلاق
۳۰	۱. اخلاق انتفاعی بشری
۳۳	۲. اخلاق ناب الهی
۳۶	جمع‌بندی پایانی نگارنده

فصل دوم: اهمیت و اهداف خودسازی

۳۹	درآمد
۳۹	گفتار یکم: اهمیت بویگرم به خودسازی
۴۰	۱. نیاز فردی امروز
۴۲	۲. سازندگی اجتماعی
۴۷	چکیده سخن
۴۸	گفتار دوم: اهداف خودسازی
۴۹	۱. خدا
۴۹	۲. جهان و انسان
۵۱	گونه‌شناسی اهداف
۵۳	هدف میانی
۵۵	هدف نهایی
۵۶	هدف پایانی از دیدگاه امام خمینی <small>رحمته الله علیه</small>
۵۷	۱. معرفت خدا
۵۸	۲. پرستش حق

۵۸	۳. خدایابی و عشق به حق.....
فصل سوم: خودشناسی دینی	
۶۵	درآمد.....
۶۶	گفتار یکم: یادکردهای قرآن از حقیقت انسان.....
۶۶	۱. فطرت.....
۶۷	۲. روح.....
۶۸	۳. قلب.....
۶۹	۴. صدر.....
۶۹	۵. نفس.....
۷۰	أ. نفس لوامه.....
۷۰	ب. نفس مسوئه.....
۷۱	ج. نفس ملهمه.....
۷۱	د. نفس مطمئنه.....
۷۲	یادسپاری.....
۷۳	بررسی و نتیجه‌گیری.....
۷۵	گفتار دوم: هدفمندی آفرینش آدمی.....
۷۹	برشماری اهداف انسان از دیدگاه قرآن.....
۷۹	۱. عبودیت، پرستش و بندگی خدا.....
۸۰	۲. رشد و تکامل در سایهٔ آزمون.....
۸۱	۳. تقرب و نزدیکی نهایی به خدا.....
۸۲	۴. حرکت برای لقاءالله و دیدار دلبر.....
۸۳	۵. برخورداری از رحمت حضرت حق.....
۸۴	۶. محبوب و مطلوب خود خدا شدن.....

- نگاهی نو به اهداف آفرینش آدمی ۸۴
۱. خلیفه الله ۸۵
۲. امین الله ۸۶
۳. ولی الله ۸۷
۴. وارث الله ۸۸
۵. حجت الله ۸۹
۶. رسول الله ۹۰
۷. آیه الله ۹۰
- بررسی و جمع بندی پایانی ۹۱
- گفتار سوم: توانمندی های آدمی ۹۲
۱. بخش زمینی ۹۲
۲. بخش آسمانی ۹۳
- بعد اصیل و ارزشمند انسان ۹۸
- توانمندی های علمی و عملی انسان ۱۰۰
- یادسپاری مهم ۱۰۹
- گفتار چهارم: اصل تغییر و تربیت پذیری انسان ۱۱۴
- تربیت پذیری در آینه وحی ۱۱۴
- تربیت پذیری در دیدگاه زمینیان ۱۱۷
۱. بخت و شانس گرایان ۱۱۸
۲. طرفداران غرایز ۱۱۸
۳. طبیعت و مزاج گرایان ۱۱۸
۴. محیط باوران ۱۱۹
- ارزیابی دو دیدگاه پیشگفته ۱۲۰

۱۲۵ ..... کوتاه سخن.....

فصل چهارم: نقش آفرین های خودسازی

۱۳۱ ..... درآمد.....

۱۳۵ ..... یادسپاری مهم.....

۱۳۷ ..... گفتار یکم: عوامل معرفتی خودسازی.....

۱۳۷ ..... ۱. شناخت ژرف و معرفت بنیادین.....

۱۳۹ ..... ۲. پیوند متقابل آموزش و پرورش.....

۱۴۵ ..... گفتار دوم: زمینه های خودسازی.....

۱۴۵ ..... ۱. باورها و پندارهای وراثتی.....

۱۴۷ ..... ۲. افکار محیطی و پیرامونی.....

۱۵۳ ..... ۳. برخورداری از مرتبى دانایى و توانایى.....

۱۵۴ ..... ۴. برخورداری از اراده آهنین.....

۱۵۷ ..... پی افزود مهم.....

۱۵۸ ..... گفتار سوم: پرهیز از موانع خودسازی.....

۱۵۸ ..... ۱. ریاضت های نامشروع.....

۱۶۱ ..... ۲. مرشدان گمراه.....

۱۶۶ ..... حقیقت زهد.....

۱۷۰ ..... زهد از دیدگاه امام و اقبال.....

۱۷۲ ..... پیشینه تصوف و نامگذاری به صوفی.....

۱۷۹ ..... فهرست منابع.....

مقدمه مؤلف

اسلام در فرهنگ متعالی خود، انسان را موجودی می‌داند که برترین مقامات و جایگاه را میان تمامی آفریدگان داراست؛ جانشینی خدای تعالی نصیب هیچ مخلوقی جز انسان نیست؛ بنابراین میان انسان و خدا رابطه‌ای ویژه برقرار است. بر همین اساس است که شناخت گوهر گران‌بهای انسانیت، امری است که اسلام بدان اهتمام بالایی داشته و اساساً آن را مقدمه شناخت خدا می‌داند: «من عرف نفسه، فقد عرف ربه».^۱ جهان هستی حقیقت واحدی است که از مبدأ متعالی نازل شده است و به سوی او بازخواهد گشت. انسان نیز - که ارزشمندترین و مهم‌ترین جزء هستی است - همین مسیر را طی می‌کند و زندگی و مرگ او عبارت از همین سیر است: «انا لله وانا اليه راجعون».^۲ اهتمام به خودشناسی انسان در متن قرآن و روایات متعدد، گواه

---

۱. بحارالانوار، ج ۲، ص ۳۳، ح ۲۲.

۲. بقره (۲): ۱۵۶.

اهمیت شناخت انسان از خویش است. تأمین نیازهای انسان و تدوین نظام زندگی و تعیین حقوق و وظایف برای انسان، بدون شناخت حقیقی و جامع او میسر نیست. اساساً کمال دین در گرو شناخت انسان از خویش است؛ زیرا خودشناسی رکن اساسی خودسازی و تقرّب به خداست. حقیقتی که غایت و هدف آفرینش جن و انس قرار گرفته است: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾^۱.

حضرت امام (س) همانند دیگر حکمای بزرگ جهان اسلام و به تأسی از پیشوایان بزرگوار دین، به چیستی، از کجایی و رو به کجایی انسان اهتمام داشته است. می توان این معنا را به وضوح از متن سخنان و آثار قلمی ایشان یافت. نگارش آثار اخلاقی مهم و برگزاری دروس دامنه دار اخلاق توسط آن بزرگوار گواه این امر است که ایشان حیات علمی خود را با توجه به چیستی انسان تربیت او و راه و رسم تخلّق به اخلاق الهی اسلام مد نظر داشته است. زیرا نیل به مقام رفیع و منیع عبودیت و برخوردارگی از مقام بلند بندگی خدای تعالی بدون شناخت حقیقت انسان و پس از آن تربیت و اصلاح باطن و در نهایت تخلّق به اخلاق الهی ناممکن است.

البته ناگفته پیداست که الگو و اسوه ایشان همانند دیگر بزرگان در راه تربیت و رشد و تعالی انسان، وجود پاک و متعالی پیامبران و اوصیا و به ویژه پیامبر بزرگوار اسلام و خاندان ایشان می باشد. انسان های کاملی که

مظهر تمام حقایق متعالی و مجمع تمامی فضایل و خلقیات پسندیده بوده‌اند. تعظیم اخلاق پیامبر اسلام از سوی پروردگار هستی بهترین شاهد این معناست: «وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ»^۱ توجه به کیستی تعظیم‌کننده و تعظیم‌شونده کافی است که معنا و مفاد این آیه کریمه در روح و جان انسان جلوه‌گری کند.

بدین ترتیب باید گفت حقیقت دین و شناخت و تربیت انسان را در نظر دارد تا از این رهگذر سعادت او تأمین و تضمین گردد.

اسلام همواره با تذکر دادن انسان به خویششناسی، او را از گرفتاری به دام از خودبیگانگی و در پی آن غفلت از حقایق هستی برحذر داشته و از هر حادثه، مقطع و مرحله زندگی راهی به این معنا گشوده است. این بخش از آموزه‌های اسلام در آثار متفکران بزرگ مسلمان و به ویژه حضرت امام(س) به طرز شایسته مورد اهتمام بوده و تدوین آثار مبسوط و دقیق با این هدف انجام یافته است. این کتاب نیز با توجه به آثار و افکار حضرت امام(س) در همین راستا تدوین یافته است. امید است مورد توجه علاقه‌مندان به این مباحث قرار گیرد.